

Hopiakuusi

Joulusta puhutaan ja kirjoitetaan perinteiden jouluna. Papit puhuvat, kirjailijat kirjoittavat, runoilijat runoilevat. Kirjailijat kirjoittavat, niin minulle on kerrottua, joulukertomuksensa jo kesän hellimpinä hetkinä. Kirjailijain joulukertomuksissa onkin yleensä valoisa tunnelma.

Joulu on valon juhla. Ensinnäkin se oli tähtivalon juhla — tähdenvälön, pitäisi ehkä nykyisin sanoa. Sitten joulusta tuli pärevalon ja kynttilävalon, sitten öljyvalon ja lopuksi sähkövalon juhla. Minun jouluvalaistukseni syttyi nykyisin jo kuukautta ennen joulua. Silloin syttyi nimittäin naapurissa ylä-, ala- ja joka puolella vaikuttavien kauppamiesten jouluvalorakennelma. Sähkövaloisista huolimatta joulun tähti silti joskus loistaa kaupungissa.

Joulun löydämme melkein mistä kirjasta hyvänsä, Paulaharjasta yhtä hyvin kuin Topeliuksesta. Ja kun pienen harkinnan jälkeen, vaihteeksi jotain erikoista kokeakseni (joulun herättämää romantiikan kaipuuta...), otan käteeni ja yölukemiseksi Matias Aleksanteri Castrénin matkakuvaukset kaukaisesta pohjolasta, summasta sariolasta, ja aavaan mielivaltaisesti aukeaman keskeltä kirjaa, luen hetken kuluttua, kuinka Castrén sytytti jouluvalkean samojeedin kodassa jollain jumalanseläntä-kaisella Jäämeren rannikolla. Näin Castrén: "Haparoidessani kodassa osui eteeni risukasa. Ajoin koko läjän lieteen, otin fosforitikon taskustani ja sytytin loimuavan jouluvalkean." Oltiin joulussa 1842. Raamatusta emme löydä joulua, jos olemme kovin sananmukaisia. Emme löydä sieltä sanaa joulu, emme isolla paremmin kuin pienelläkään kirjaimella, mutta löydämme kyllä kertomuksen joulun lapsen syntymästä, elämästä ja kuolemasta. Joulun puheenpitäjien ja muidenkin kirjoituksista saa helposti käsityksen, että joulunvieton perinne on yhtä vanha kuin joulunvieton aihe. Kun sanoin, että joulusta puhutaan perinteiden jouluna, ajattelin juuri joulunvieton perinnettä. Toisaalta voidaan tietysti puhua perinteiden joulusta joulunvieton ai-

heen, itse pääasiain, yhteydessä, jolloin jo puhutaan enemmän tai vähemmän vertauksin ja tunnusmerkein.

Ajattelaaanpa joitakin nyky-Oulussa vakiintuneita joulutapoja, joulukirkkoa, joulupukkia, joululahjoja, joulukuusta. Joulukirkostakin puhuvat saattavat olla kerrassaan eri päivillä, sillä on niitä, enemmistökin toki, joille vasta anivarhainen jouluuamun jumalanpalvelus on vartiainen joulukirkko, niin, eivätpä he oikeastaan, nämä jouluuamun tuhanneet uskolliset, muuta joulukirkoksi tunnustakaan. Mutta paljon on jo meitäkin, joilla jouluuamun kirkonkäynnin perinteet ulottuvat kauemmas kuin jaksamme muistaa, taakse vuosikymmenten. Kun itse kuulun nähin aattoillan kirkonkävijöihin, on minun pakko myöntää, että kansankielessä tälle jumalanpalvelukselle annettu nimi "syntisten kirkko" on aika lailla passeli. Suhteellisen nuori tapa on myös tapa valaista kynttilöin vanha hautausmaamme, "Stoolepori". Muistan kyllä, että moni valaisi omaistensa haudat jo ennen toista maailmansotaa. Kun sitten sotapimennyksen aika loppui alettiin polttaa kynttilöitä kaatuneiden haudoilla. Heitähän oli, jollei joka perheessä, niin joka suvusta ja ystäväpiiristä. Nykyisin koko laaja kalmisto loistaa jouluuamun kuin juhla-valaistua kirkkosali.

Armas joulupukkimme alkoi yleistyä täällä Oulussa vasta 1930-luvulla, vaikka me tietenkään kaikki, vanhatkin, muistamme hänet jo lapsuudestamme. Kaikkein vanhimmat tuskin kuitenkaan, sillä ei se pukki ainakaan köyhänmajaan vuosisadanvaihteessa vähällä osunut. Kiiltokuvista ja ulkolaisista joulukorteista sen silloiset lapsukaiset paremminkin tunsivat. Entäpä joulukuusi. Oulun kuusitorilla on tuskin puolta vuosisataa takanaan, eivätkä Suomen joulukuusen perinteet ulottune 1830-lukua kauemmas. Näin muistelen. Z. Topelius kyllä jo puhuu uuskaarlepyyläisen lapsuudenkotinsa joulukuusesta. Oletan "kuusisen" olleen silloin

tutun jo Oulussakin, koska kuusi on keskieurooppalaista perua ja Oulullamme oli suorat yhteydet ja ikkunat auki Eurooppaan. Eivätköhän Oulu-lehden lukijat voisi hieman kertoilla noista entisvanhasista asioista, joko omia muistojaan tai vanhoilta tallettamiaan. Minkälaista oli joulunvietto keisarinvallan viimeisinä aikoina Oulussa, millaista vuosisadanvaihteessa ja sitä ennen. Kenen salissa loisti joulukuusi, kellä kävi pukki. Tekisi mieli ehdottaa toimitukselle suorastaan kilpailua tämäläisten aiheiden paperille saattamiseksi.

Lahjan antaminen kuuluu joulun, on oleellinen osa joulusta, niin oleellinen, että muistan äskettäin erään oppineen ihmisen, vaikka onkin säilyttänyt vakavan luonteensa, sanovan, että puhuttakoon kaupallisesta joulusta mitä puhutaan, niin niin kauan on hyvä, kun sentään halutaan antaa, sillä antaminen, lahjat, on oleellisempia piirteitä joulunviettomme aiheena olevassa perinteessä.

Mahdollisille tarinan tallettajille pikku juttu, joka luultavasti on peräisin ajalta ennen ensimmäistä maailmansotaa. Ouluun oli asettunut eräs saksalainen perhe, jonka reippaat nuoret herrat ensimmäiseen suomalaiseen jouluun valmistauduttaessa lähetettiin kuusimettään, niinkuin lähetettiin naapureidenkin nuoret. Ei kestänyt aikaakaan, kun Maxit ja Rrizit tulivat takaisin laahaten kelkassaan upeaa kimmeltävää kuusta. Ihastus oli yleinen. Että olivat osuneet moiseen kuusikkoon täällä kylmässä pohjolassa. Alkoi kuulustelu, mutta — jeskamandeera — tulos oli tämä: pojat olivat ihastuneet kuusivainajaan tuolla Kallisenvirran rannalla, siellä kirkonmäen alla, sen suuren kivialton takana...

Hopiakuusi oli kotoisin kuveröörin pihanperältä tai ainakin sen välittömästä läheisyydestä, Plaatansaaresta, luulin...

P a n u